



Fint exempel: Cykelvägen till Timmernabben söder från Ålem. Fin väggropp, bra beläggning och mjuk linjeföring. Blev klar 2011.

KRISTER SPOLANDER TEXT OCH BILDER
KRISTER@SPOLANDER.SE

Mervärde i Mönsterås

Mönsterås har kommit underfund med hur man får kommunbudgeten att räcka till mera. Man skapar kommunikationsstråk. Under marken läggs rör för fjärrvärme, vatten, avlopp, elnät och bredbandskablar. Ovanpå lägger man en cykelväg. Allt görs samtidigt, kostnaderna finansieras från olika håll, inte bara kommunens kassa. Och kostnaden för cykelvägen minskar dramatiskt.

Mönsterås ligger i en turistiskt attraktiv del av Sverige, vid Smålandskusten mellan Kalmar i söder och Oskarshamn i norr, mitt emot Borgholm på Öland.

Mönsterås är typisk och speciell. Typisk genom att den med sina inemot 13 000 invånare och sina fem tätorter är som den svenska genomsnittskommunen.

Men den är samtidigt speciell med det kustnära läget, sina vackra miljöer och attraktiva begivenheter. Kusten består av en moränskärgård, full av låglänta öar, lugna

laguner och vikar som sträcker sig långt in i landet.

Befolkningen växer avsevärt under sommaren. Det finns många sommarboende, och turister på genomfart som stannar till en stund. För dem är den gamla vackra kustvägen 627 ett populärt alternativ till E2:an.

Det gör också att trafiken växer under sommarhalvåret.

Cykelavstånd

De fem tätorterna ligger på perfekt cykelavstånd, någon mil från varandra. Fliseryd

längst upp i norr är undantaget med 17 kilometer ner till centralorten Mönsterås, dock inom cykelns räckvidd, tar högst någon timme i måttligt tempo.

Med utbyggda cykelvägar skulle förstås långt fler använda cykel för arbets- och skolpendling och slippa bil eller buss. Det är också en säkerhetsfråga, det är långtifrån riskfritt att cykla på smala och trånga bilvägar.

Cykelvägar kostar en del, 1½-2 miljoner per kilometer. Det låter kanske inte så mycket, i varje fall inte om man jämför med bilvägar, men det är mycket för en

Mönsterås kommun

Ligger i Kalmar län, vid kusten mitt emot norra Öland. Invånarna är inte fullt 13 000. Det finns fem tätorter inklusive centralorten Mönsterås köping, med 5 000 invånare. Därefter kommer Blomstermåla, Timmernabben, Ålem och Fliseryd. De ligger runt centralorten på någon mils avstånd. Störst där är Blomstermåla med 1 500 invånare, minst Fliseryd med drygt 700.

Antalet fritidshus är stort, finns i hela kommunen men koncentrerade till några områden, som Oknö utanför Mönsterås, Timmernabben och Pataholm söder därom. Under sommarhalvåret blir invånarna fler och trafiken ökar. Till exempelvis till Oknö tredubblas trafiken.

liten kommun där de stora pengarna måste gå till skola, äldre- och barnomsorg.

Den gamla modellen

Det är Trafikverket som ansvarar för vägarna mellan tätorter och kommunerna för gatorna inom tätorterna.

Det innebär att Trafikverket svarar för drift och underhåll och också de nödvändiga trafiksäkerhetsåtgärderna. Och ska egentligen finansiera allt detta ur egen ficka, alltså med statliga pengar.

Den första cykelvägen byggdes enligt denna modell. Det var mellan Ålem och Blomstermåla och den blev klar 1999. Det förekommer mycket arbetspendling från Ålem till arbetsplatserna i Blomstermåla (som har flest arbetsplatser efter Mönsterås köping). Vägen mellan Ålem och Blomstermåla är mycket trafikerad av tunga transporter. Cyklisternas trafiksäkerhet var det viktigaste skälet för att bygga en separat cykelväg. Det var därför

naturligt för dåvarande Vägverket att bekosta hela cykelvägen. Det var ju Vägverkets väg, så att säga, och därmed ansvaret för att göra den säkrare.

Det var i och för sig Mönsterås kommun som påtalade behovet av en cykelväg, men sedan beslut tagits så var det Vägverket som ansvarade för projektet i dess helhet, förstås i samråd med kommunen.

Vid den tiden tänkte man kanske inte koppla ihop alla tätorterna med cykelvägar, men tanken började gro så smått.

Fjärrvärme blev hävstång

Genombrottet kom med cykelvägen till Mönsterås Bruk, eller Södra Cell Mönsterås AB som det officiella namnet är. Det är en av världens största och modernaste massaindustrier och ligger strax norr om Mönsterås köping. Där arbetar 600 inklusive dem som arbetar på det intilliggande sågverket.



I början av 2000-talet bestämde man sig för att använda överskottsvärme från Bruket. Den första fjärrvärmeledningen gick till Mönsterås köping. Man behövde lösa frågor om markinträng och marklösen, finansiering och så vidare. Det sammanföll i tiden med att E22:an norr om Mönsterås skulle byggas om till mitträckesväg och därför bli farlig för cyklister.

Så byggdes fjärrvärmeledningen från Bruket till Mönsterås.

En fjärrvärmekulvert är också utmärkt som grund för en cykelväg som därför anlades samtidigt.

Vägverket, Mönsterås och Eon delade på kostnaden för drygt halva sträckan. Resten tog Bruket hand om, alltså sträckan från avtagsvägen vid E22:an fram till själva Bruket (det är Brukets egen väg).

Det blev en lyckad lösning, säger Thomas Nilsson som då hade börjat som teknisk chef i kommunen. Mönsterås fick fjärrvärme, alla kommersiella fastigheter är anslutna och 90 procent av villorna. Och de som jobbar på Bruket har fått en utmärkt väg för cykelpendling.

Kombinationen blev en hävstång i planeringen, finansieringen löstes, sammantaget blev det billigare än om man först byggt det ena och sen det andra. Med sin centrala roll som ansvarig för all teknisk infrastruktur i kommunen, var det naturligt för Thomas Nilsson att söka den typen av kombinationer.



Intressant problemlösning. Här fanns det egentligen inte plats för en cykelväg. Då flyttade man helt enkelt bilvägen, ett par meter ut till vänster. Och då fick cykelvägen plats, se skarven till den gamla körbanan. Denna går mellan Ålem och Timmernabben.

Trafikverket drar ner... ►



► Fjärrvärmekulvert utmärkt som grund för en cykelväg...



Cykelvägsutbyggnaden i Mönsterås. Ålem-Blomstermåla var den första (1), färdig 1999. Så kom cykelvägen ut till Mönsterås bruk (2), därefter några kilometer till Habbestorp (3), en första början till Fliseryd. Så byggdes Mönsterås-Blomstermåla (4), invigdes 2009. Nästa blev vägen Ålem-Timmernabben (5) och ungefär samtidigt en förlängning av cykelvägen ut till sommarbostäderna på Oknö (6). Det som saknas är Timmernabben-Mönsterås.

” Och – som nu började bli en vana – lade man en cykelväg ovanpå det hela, med belysning, elledningarna fanns ju undertill ”

Ett snäpp upp mot Fliseryd

Ungefär samtidigt togs ett steg mot Fliseryd längst upp i nordvästra hörnet. Vägverket behövde förbättra bärigheten på vägen, många tunga timmertransporter tar den vägen till Bruket. Från början hade Vägverket inte tänkt göra något för cyklisterna, men kommunen låg på för att få till en cykelväg tre kilometer upp till Habbestorp. Den blev billig genom sambyggnationen med bärighetsförstärkningarna, inte mer än en miljon kr per kilometer. Kommunen betalade en tredjedel, Vägverket resten. På längre sikt ska cykelvägen dras upp till Fliseryd, men det har inte högsta prioritet just nu.

Trafikverket drar ner

Vägverket hade alltså börjat tumma på sitt ansvar för cykelvägar. Trafikverket har fortsatt på den linjen, gör ingenting om inte kommunen tillskjuter pengar. Det är brist på pengar, det allra mesta går till bilvägar och järnvägar.

Därför blev det nödvändigt för Mönsterås att på egen hand driva nästa process. Det var relationen Mönsterås-Blomstermåla, kommunens två största orter. Också detta skedde i samband med utbyggnaden av fjärrvärmerna. En kulvert behövde byggas, Samtidigt lade man ner rör för elledningar och fiberkabel för bredbandsutbyggnaden (Mönsterås lägger stora resurser på ett bredbandsnät för hela kommunen). På en del av sträckan passade man samtidigt på att lägga ner rör för vatten och avlopp.

Och – som nu började bli en vana – lade man en cykelväg ovanpå det hela, med belysning, elledningarna fanns ju undertill.

Cykelvägen blev klar 2009, hela anläggningen kostade 9 miljoner vilket nu delades mellan Trafikverket och kommunen. Trafikverket svarade för det som ligger ovan marken, och kommunen för det som ligger under.

På längre sikt planeras ett par planskilda korsningar över E22:an för att göra det enklare att komma in i centralorten vä-

terifrån. Då blir det ännu säkrare att använda cykel från Blomstermåla.

Vägen från Ålem till Timmernabben

Ålem ligger på ömse sidor om E22:an med en mycket farlig passage för cyklister och gående – till för ett par år sedan. Då tog Trafikverket tag i frågan av uppenbara trafik-säkerhetsskäl men också därför att man behövde bygga gång- och cykelvägsanslutningar till en kollektivtrafikanläggning vid E22:an mellan lokal- och regionalbussar.

Det blev en underfart under E22:an, det var det viktigaste. Nu kan man cykla säkert mellan de båda delarna av Ålem.

Med busshållplatserna och de anslutande cykelvägarna landade notan på 10 miljoner. Den här gången tog Trafikverket merparten, 90 procent. Det berodde på underfarten som är ett självklart statligt ansvar, och på kollektivtrafikanläggningen.

Den sista biten, den mellan Ålem Kyrky



och Timmernabben invigdes 2011. Byggnationen administrerades av Trafikverket. Den kostade inte fullt 5 miljoner, 3 kilometer lång.

Cykelvägen stödjer kollektivtrafikläggningen vid väg E22, varför Trafikverket svarade för fyra miljoner och Mönsterås kommun för en miljon. Kommunen har dock förskottat projektet för att snabba upp genomförandet. Det var inte planerat förrän till 2014 i den regionala transportplanen.

Cykelvägen fortsätter genom Timmernabben på fartdämpade bostadsgator. För man ner bilhastigheterna effektivt, så behövs strängt taget inga cykelbanor inom smärre tätorter, i varje fall inte för vuxna cyklister. Låg fart är det viktigaste, men fartdämpningen måste vara effektiv och då är det bara gupp och liknande upphöjningar som fungerar.

Den felande länken

Trafikverkets policy numera är att arbets- och skolpendling inom en kommun är kommunens sak även om det handlar om vägar utanför tätbebyggelse. Det har drabbat relationen Timmernabben–Mönsterås. Vägen är trång, farlig och mycket trafikerad, särskilt sommartid.

Den felande länken. Rykande bromsspår, trångt och farligt. Väg 627 mellan Timmernabben och Mönsterås, hastighetsgräns 70 km/h, 3 000 motorfordon/dygn, dubbelt så mycket sommartid. Trafikverkets väg men ingen cykelväg. Pengarna sägs vara slut, har gått till diverse bilprojekt.



*Thomas Nilsson, teknisk chef i Mönsterås sedan 2002:
"Kombinerar man olika saker i samma projekt blir det billigare än om man först bygger det ena, och sen det andra. Det blir lättare att få fram pengarna och det går snabbare att komma igång".*

Missgynnat län

Där borde det ha blivit en cykelväg för länge sen. Av rena trafiksäkerhetsskäl. Det behövs inte mer än sex kilometer. Men Kalmar län är missgynnat när det gäller statliga infrastrukturpengar. Resurser som en gång fun-

nits har försvunnit till diverse nationella bil- och järnvägsprojekt. Annars hade det funnits en cykelväg mellan Timmernabben och Mönsterås.

Cykelvägen prioriteras emellertid av kommunen som arbetar vidare med sin

På fartdämpade bostadsgator... ▶



Cykelvägen genom Timmernabben går på farddämpade villagator. Det fungerar om det är tätt mellan guppen. Annars går det för fort för bilisterna.

modell att kombinera olika slags infrastrukturer, säger Thomas Nilsson. Det finns två separata vattenverk i kommunen. De behöver kopplas ihop så att alla tätorterna kan försörjas av båda, en trygghet ifall det skulle bli stopp i något av verken. Därför planeras en vattenledning mellan Mönsterås och Timmernabben. Vidare måste rör läggas ner för fiberoptik, ett led i bredbandssatsningen. Och så vill Ålem Energi och Eon lägga ner elkablar. Tillsammans med en cykelväg ovanpå handlar det om en investering på totalt 20 miljoner.

Utmed denna attraktiva kuststräcka finns också möjlighet att utveckla ett hundratal nya bostadstomter. Cykelvägen kommer att göra en sådan exploatering ännu intressantare.

I startgroparna

För att snabbt komma igång när pengarna finns, har Trafikverket i samarbete med kommunen tagit fram en arbetsplan. Man har till och med byggt några hundra meter fram till Kronobäckes Klosterruin.

Det är emellertid Trafikverket som bör finansiera cykelvägen, enligt min – artikel-

författarens – mening, medan kommunen förstås får svara för det övriga, det som ligger under marken.

Pengar kan trigga andra pengar. Och görs allt tillsammans, blir det som sagt billigare. Det viktigaste är förstås trafiksäkerheten för alla dem som idag cyklar denna farliga väg. En bra cykelväg gör också att många fler kommer att ställa bilen för att upptäcka nöjet att med egen trampkraft ta sig till jobb eller skola i Mönsterås.

När den är klar kommer invånarna att vara sammankopplade med cykel. Då blir Mönsterås en mönsterkommun. □

Trafikantveckan

16–22 september

Sedan 2002 arrangeras Europeiska Trafikantveckan runt om i Europa den 16–22 september varje år med stöd från Europeiska Kommissionen. Förra året deltog 103 svenska kommuner/städer och totalt 2221 städer i världen, de flesta i Europa.

Deltagande städer i år och tidigare år, samt vilka aktiviteter och bestående åtgärder man har satsat på, kan du hitta på <http://www.mobilityweek.eu/cities/>

Manifestationen "I stan utan min bil" avslutar veckan, men den kan även genomföras en annan dag under tiden 16–22 september. Kampanjen syftar till att ge medborgarna möjlighet att upptäcka alternativa sätt att förflytta sig än genom att använda personbilen. Vinsterna är mindre klimatpåverkan, renare luft, bättre tillgänglighet för alla trafikanter, bättre hälsa, minskat buller och bättre trafiksäkerhet.

ÄR DIN KRETS MED?

Europeiska Trafikantveckan innebär en bra möjlighet för Cykelfrämjandets kretsar att propagera för cykling och deltagande i cykelturer. Förutom att det ger ett ordentligt tillskott i kretsens kassa! Årets tema är: "På väg åt rätt håll"

Orter som anmält att de kommer genomföra speciella Trafikantveckan-aktiviteter är: Eskilstuna, Strängnäs, Katrineholm/Vingåker, Örebro, Karlstad, Östersund, Göteborg, Växjö, Järfälla, Vänersborg/Trollhättan. Om det finns fler kretsar och orter som vill delta eller som funderar på att delta, så är ni välkomna att kontakta projektledaren Christian Juul. e-post: christian.juul@cykelframjandet.se

Exempel på aktiviteter:

Pendlingstest. Test av transporttid för olika transportsätt (cykel, buss, bil, etc) från



ett eller flera ytterområden in till centrum. **Tävling i sparsam körning i simulator.** Parad genom stan av olika miljövänliga transportslag (cyklar, el-cyklar, velomobiler, segway, bilar (och ev. bussar) som drivs med el, gas, etanol etc... till stora torget, där det blir "utställning", möjlighet till test, information och frågor. Mediabevakning.

Gång och cykelorientering för att visa bra och kanske mindre kända sätt att ta sig runt i stan.

Framförallt skall aktiviteterna förläggas till lördagen den 22 september, men om man gör flera olika aktiviteter kan det vara bra att även göra några tidigare i veckan (t.ex. pendlingstest och tävling i sparsam körning för politiker).

Cykling 3 2012 www.cykelframjandet.nu

